

Rövşən YERFİ

AXIR NƏFƏS

Atanızın son günü yadıңызdadımı?..

Saat 23:23 idi. Tam çaşqınlıq içindəydi, nə edəcəyini qərarlaşdırma bilmirdi. On dəqiqə əvvəl telefonuna gələn zəngdən eşitdiyi üzücü qara xəbərin ağırlığı çiyinlərinə çökmüşdü. Kiçik qardaşı Muradın səsi qulağından getmirdi: “Vaxtında xəbər etdik, gəlmədin, yazıq kişi səni gözləyə-gözləyə iyirmi dəqiqə qabaq rəhmətə getdi...”

Bu sözləri eşidəndə ürəyi sıxıldı, nəfəsi daraldı, halsızlaşdı. İçinə ağrıya bənzər ağırlıq yayıldı. Elə bil şüurunda qısa qapanma yarandı, nəsə deməyə, dilini tərپətməyə heyi olmadı. Susdu.

Qardaşının hüznü səsi olmasaydı, inanmazdı eşitdiyinə. İlahi, gecənin bu vaxtı atası rəhmətə getmiş, vəfat etmiş, ölmüşdür... Fərqi yoxdur, yəni daha canlı deyil, nəfəs almır, ruhu, yəqin ki, indi göylərdədir.

Dəhşət... Onun bir daha incik baxışlarını görməyəcəkdə, qınayıcı sözlərini eşitməyəcəkdə, darıxacaqdı məzəmməti üçün. Kaş yenə eşidəydi...

İllərdir ata-anasından kənarında, uzaqda yaşasa da, ürəyində atasını çox istəyirdi. Eynən atasının da onu çox istədiyini bilirdi. Elə çox

istəməyindən idi ki, atası daim ondan narazı qalırdı. “Heç mən deyənə qulaq asmadın, ancaq öz bildiyini etdin” deyirdi. Doğru idi. Ağıl kəsəndən üzünə qayıtmasa da, atasının məsləhətləri heç vaxt onu qane etmədi. Həmişə öz düşündüyü, öz istədiyi kimi yaşamaq istəyirdi. Niyə belə istəyirdi, niyə belə idi, özü də özünü anlamırdı.

Atası onu ərköyün böyütməmişdisə də, bacardığını da əsirgəməmişdi. Kasıb idi, varından çox hörməti vardı. Cavan yaşında kolxoz sədri işləmişdi. Aclıq illərində imkanı ola-ola, anbardakı buğdaya dəyməmiş, ailəsinə arpa çörəyi yedirtmişdi. Qanuna əməl edən, sərt intizamlı, kimsəyə zərər verməyən olmuşdu. Hörməti də elə buna görə qazanmışdı.

Amma dünyanı tanıyandan atasının belə olması onu oğlu kimi fərəhləndirməmişdi. Başqa vəzifəliyə uşaqlarını görəndə onların imkanlı dolanışığına ürəyində az da olsa, həsəd çəkmişdi. Qərara gəlmişdi ki, o, atası kimi olmayacaq, onun sayaq hamını düşünməyəcək, kiminsə nə deməsindən narahatlıq keçirməyəcək, yalnız özü üçün yaşayacaq.

Orta məktəbi bitirəndə qərara aldı ki, nə bu kənddə, nə də bu rayonda qalsın. Atası ilə qalmaq, ona baxmaq onsuz da, kiçik olduğu üçün Muradın boynuna düşürdü. Uzaqlara gedəcəkdə. Hər addımında irad bildirən,

qınayan, şəbədə qoşan adamlardan uzaq olub, kimsənin onu tanımayacağı yeni dostların, tanışların arasına gedəcəkdi.

Getdi də. Yeddi dağ aralı bir şəhərdə oxudu, işlədi, evlənməyə qız da tapdı. Qızı yanına qoşub kəndə, evə aparanda atası da, anası da dedi ki, ay bala, daha özün öz məsələni həll etmisən, biz nə deyə bilərik? Çarəsiz qalıb razılaşıdılar. Nə onlar gəlinə, nə də gəlin onlara qaynayıb-qarışdı...

O gündən atasının qəlbində ondan sındığını, acığı gəldiyini duydu. Sonralar ildə bir dəfə güc-bəla ilə vaxt tapıb kəndə – ata-anasına dəyməyə gəlirdi. Onu da tələm-tələsik. Gəlişlərin birində atası demişdi:

– Ay oğul, sən ki gedib-gəlməyə belə əziyyət çəkirsen, gəlmə. Vaxtın çox olanda gələrsən. Uşaqlıqdan təkliyini arzuladın, tək başını istəmisən, bizi də sənsizliyə vərdis elətdirmisən, Allah köməyin olsun, bu cür özünə əziyyət vermə...

– Ay ata, bu nə sözdü, oğlun deyiləm? Əziyyət çəkmək borcumdu.

– Eh, bala, oğul ki axır nəfəsində yanında olmadı, nə oğuldu... Get, yolun avand!

Həmin söhbətdən “axır nəfəs” yaddaşında ilişib dərin batan tikana dönmüşdü.

Bir il əvvəl Murad zəng etmişdi ki, “Kişinin vəziyyəti pisdir, imkan elə gəl, barı sevin”. Səfəri rahat oldu, gəldi, bir gecə qaldı. İynə-dərmanı ilə maraqlandı. Ürəyinə damdı ki, atası bu müalicələrlə uzağı bir-iki il yaşayacaq, vaxtı çox qalmayıb.

Qayıdanda bərk xəstələndi, yolda soyuqlamışdı. Yoldaşı qarasına danışmışdı: “Gərək soyuq havalarda getməyəydin. Sən hər dəfə o kəndə gedəndə başına nəsə gəlir. Kəndin nəzəri səni kəsir”.

Keçən ay Murad yenə onu kəndə çağıranda üzrxahlıq etdi ki, ailəliklə “qrip”-ik, ona görə gələ bilmirəm. Axırıncı dəfə – ötən həftə Murad təkrar zəng edib “Halı pisdi” xəbərdarlığını edəndə işindən icazə ala bilmədi, düşündü ki, gələn həftənin istirahət günündə gedərəm. Ağına gəlməzdi ki, atası həftənin axırına qalmaz. Yaranışın “Ölüm göz ilə qaş arasındadır” acı həqiqətini nədənsə unutmuşdu.

Demə, atasının son günləri imiş. Can üstə imiş, ölümü üçün can çəkirmiş. Nitqi tutulsa da, nəzərləri həsrətlə onu axtarırmış. Hamı gözləyirmiş ki, o gəlsin, kişi onu görəndən sonra rahat gözünü yumsun...

Anası da yanıqlı-yanıqlı deyibmiş ki, nooldu, yenəmi “qrip”-di, adam nə qədər “qrip” olar, bunun xəstəliyi sağalmadı? Yəqin, arvadı qoymur gəlsin...”

Tələ atası gözlərini əbədi qapatmaq “xoşbəxtliyini” hər oğula qismət etmirmiş. Hələ ölüm növbəsinə daha kimlər durmuşdu, daha kimləri dəfn ediləcəkdi? Həyat bu imiş: sərt, amansız və güzəşt bilməyən. Bizsə bir-birimizə “axır qəmin olsun” deyə-deyə min illər boyu yonulub cilalanmış, gözqamaşdırıcı mənasız sözlərlə təsəlli verir və guya dərk etmirik ki, ölüm varsa, qəmin axırı olmur.

Yox, sağlığında, axır nəfəsində yanında olmasa da, necə var, dəfninə çatmalı idi.

– Alo, Murad, eşidirsən, səndən xahiş edirəm, yalvarıram, mən gələnə kimi kişini dəfn eləməyin. Gözləyin məni, eşidirsən? Məni gözləyin...

– Yaxşı, sənə görə sabah saat üçə kimi gözlərik. Ancaq qışdı, kəndə qar yağıb, gün qısadır, axşam tez düşür. Kənar yerlərdən – şəhərdən, qonşu kəndlərdən dəfnə gələnlər olacaq. Onlar da qaranlıq düşməmiş evlərinə qayıtmalıdırlar. Ona görə camaatı çox gözlədə bilmərik.

– Murad, xahiş edirəm! Bax bu dəqiqə yola çıxacağam, necə var, gəlib çatmalıyam, yalvarıram, gözləyin məni, yaxşımı?..

Qəhərləndi, kövrəldi, ipisti göz yaş yanaqlarını yandırdı. O, mütləq dəfnə çatmalıydı. Çatmasaydı, bunu ömrü boyu özünə bağışlamayacaqdı, ölənədək nisgilli qalacaqdı. Gecə ilə maşın tutub Bakıya, oradan rayona, saat üçədək kəndə çatmalı idi.

Evdən çıxanda yoldaşı soruşdu:

– Bəs məni aparmırsan?

– Yox, əvvəl özümü çatdırım, sonra sənə zəng edərəm, uşaqlarla birgə gələrsən.

Gecə yol boyu səhərədək gözünü yuma bilmədi. Atası ilə son görüşünü, uşaqlıq illərini xatırlayıb, uzun-uzun düşüncələrə daldı. Doğrudan, dünya fani imiş, mənasız imiş. Tam

əmin idi ki, mütləq, o, atası ilə yenə görüşəcək. Bu dünyada olmasa da, o biri dünyaya gedən kimi hamıdan əvvəl onunla görüşəcəkdi. Qucaqlayıb öpəcəkdi, narazılığını bilib könlünü alacaq, oxşayacaqdı. İnsan niyə hər şeyin qədrini onu itirəndən sonra dərk edir? Niyə naşükür və nankordur?.. Hava işıqlaşana Bakıya, günortaya da rayona çatdı. İndi qalırdı yolun ən çətin hissəsi – üç saatlıq buzla, qarla örtülmüş dağ yolu.

Taksi işləyən bir “Villis”lə razılığa gəldi, xahiş etdi ki, onu saat üçdək kəndə çatdırsın. Sürücü dedi:

– Əmi, söz vermirəm, hava qış havasıdı, yollar qarlıdı, çətindi, amma Allahın köməyi ilə çalışaram ki, vaxtında yetişək.

Əsas çətinliklər yolun ortasından – Təngə dərəsindən sonra başladı. Üzü dağlara tərəf getdikcə yoxuşlar sərtləşir, qarın qalınlığı artırdı. “Villis” sürüşməmək üçün sürücü maşını aramla sürürdü. Bu gedişlə biz gecikəcəyik, – düşündükcə qanı qaralırdı.

– Əmi, burada bir çətin yer var, işğın gedən yerdi. Yağış, qar yağan kimi yol paralanır, sürüşür. Ən qorxulusu oradı, onu keçəndən sonra problem yoxdur. Qalan yolu birtəhər gedəcəyik, – sürücü ona ürək-dirək verdi.

Az keçmədi “Villis” işğın deyilən yerə yaxınlaşanda sürücü maşını saxladı.

– Nə oldu, niyə saxladın?

– Əmican, görürsən, qar yığını sürüşüb, yolu tamam örtüb, görünmür. Necə sürüm? Yolu gərək görəm ki, sürüm də...

– İndi bəs necə olsun?

– Maşında “lopatka” var. “Lopatka”nı götürüb yolu təmizləməliyik, başqa çarəsi yoxdur.

– Ay oğul, bu qədər yolun qarını biz nə vaxta təmizləyib qurtarıyıq? Mən çata bilməyəcəyəm dəfnə.

– Tezləşməsini istəyirsənsə, gəl belə et, – əli ilə aralıdakı kəndi göstərdi, – keçib əziyyətdən, get o kəndə, görsənən həyət traktorçunundu, ona xahiş et, gəlsin, yolu tez təmizləsin. Yoxsa “Lopatka” ilə təmizləmək çox vaxt aparacaq.

Allah çarəsini kəsmişdi, hər kəsə yalvarıb-yaxarmağa hazır idi. Təki dəfnə gecikməsin.

O, qara bata-bata yoxuşdakı kəndə sarı yol aldı. Bir neçə dəfə sürüşüb yıxıldı, yaxşı ki, bərk əzilmədi. Sürücünün göstərdiyi həyətə girib, traktorçunu harayladı:

– Ay traktorçu qardaş, kömək elə bizə, Allah xatirinə...

Əvvəlcə bir başıbağlı qadın evin qapısından boylandı.

– Ay bacı, yoldaşına de, çölə çıxsın, xahişimiz var.

– Yoldaşım evdə deyil.

– Paho... Batdım ki,.. Bəs haradadı?

– Qardaşıgildədi...

– Uzaqdadı qardaşıgil? Bacı yolda qalmışdıq, yasa gedirik. Allah xatirinə, uşağı göndər, onu çağırırt, gəlib bizə yol açsın.

Yas sözünü eşidən qadın tövrünü dəyişdi, tələsdi:

– Bu dəqiqə uşağı göndərəm, çağırar.

Traktorçunun gəlməyi on beş dəqiqə çəkdi.

– Qardaşoğlu, sənə qurban olum, atam rəhmətə gedib, dəfninə tələsirəm, yolu qar örtüb, traktorunla yolu təmizlə, mən dəfnə çatım...

– Əmi, Allah rəhmət eylesin, vallah, traktorda “salyarka”m yoxdur, qurtarıb. “Xod”laya bilmirəm.

– Qonşulardan soruş, gör kimdə var, pulunu verim, al, sən də hörmətini edəcəyəm.

O, cibindən bir neçə onluq çıxarıb traktorçuya verdi. Traktorçunun “salyarka”nı tapıb, traktoru işə salması yarım saat oldu.

Daha yarım saat da vaxt yolun təmizlənməsinə sərf edildi. Saat elə bil uçurdu. Heç ayrı vaxt dəqiqələr belə tez keçmirdi. Zaman üç tamam olub dördün yarısına addımlamışdı. Deyilən vaxtdan keçmişdi. “Görəsən, onu gözləyib dəfni saxlayarlarmı”, – deyə fikirləşirdi. Axı Murada yalvarmışdı ki, onu gözləsinlər. İnanmırdı Murad o, çatmamış kişini dəfn etməyə qərar versin.

Nəhayət, yol açıldı. “Villis” yenə qarlı yolda aramla irəliləməyə başladı.

– Əmi, daha çətinliklər arxada qaldı, uzağı bir saata kənddəyik.

Darıxdığından, əsəbləri gərildiyindən başqa söz demədi:

– Sür, bacardığın qədər tez sür, – dedi.

Saat beşə az qalanda maşın kənd görünən yerə çatdı.

– Hə, əmi, şükür ki, çatdıq, – sürücü sevinclə dilləndi.

Ağ qara bürünən kənd uzaqdan göz oxşayırdı. Nəzərini kəndin yuxarısındakı qəbiristanlıqdakı adamların qaraltıları cəlb etdi: deyəsən, onu gözləməyə səbirləri çatmayıb, qəbiristanlıqdadırlar... Halı dəyişdi, axşamdan bəri üçünə yığılan qəhər boğazında düyünləndi. “Demək, o, atası ilə vidalaşa bilmədi, demək, o, son nəfəsinədək atasını xatırlayanda həmişə vicdan əzabı çəkəcəkdə. Niyə belə olsun, nə üçün?..”

Yaxınlaşdıqca hərəkət edən adamların üzlərini kəndə sarı çevirdiklərini təxmin etdi:

– Sən çatdın, amma mən, deyəsən, çata bilmədim, – kədərlə dilləndi, – o qaraltıları görürsən? Ora qəbiristanlıqdır, sür birbaşa ora.

Sürücü onun qəmləndiyini görüb dinmədi.

Zənnində yanılmamışdı. Adamlar onun atasını dəfn edib geri, kəndə qayıdırdılar.

Maşını saxlayıb kiminləsə görüşmək halı yox idi. O, indi hamıya nifrət edirdi. “Yarım saat da olsa, gözləsəydilər, dünya dağlardımı, başınıza uçardımı, yaramazlar?! Qoymadız cənazəsini, dəfnini də olsa, görüm, sizi lənətə gələsiz,” – əsəbindən göz yaşlarını saxlaya bilmirdi:

– Saxla burada, gözlə məni.

Qəbiristanlığın önündə tələsik maşından düşüb heç kimə baxmadan, əhəmiyyət vermədən məzarların arasındakı yeni torpaqlanmış kiçik tərəciyə tərəf addımladı.

Adamların arasından çıxıb ona yaxınlaşmaq istəyənlər Murad çağırırdı:

– Səid, bir dəqiqə dayan...

O, addımlarını saxlamadan çevrilib qaradaşına qışqırdı:

– Sənə yalvardım axı, məni gözləyin. Nə olardı, gözləsəydin, niyə gözləmədin, niyə tələsdin?..

– Səid, söz verdim kimi üçədək gözlədik, sonra bir saat da artıq gözlədik. Dördü keçəndən sonra kənardan gələn camaatı gözlətməyə, dedilər. Sən heç axır nəfəsində də gəlməmişdin deyə, ümidimiz yox idi gəlib çatmağına...

Elə bil kürəyinə bıçaq saplandı qulağına dəyən “axır nəfəs”dən. Yerində dayandı, hiddətlə qaradaşına baxdı:

– Gəlmə yaxın, get burdan, imkan ver torpağı ilə tək qalım. Heç kimi görmək belə istəmirəm...

Murad onun qəzəbli gözlərini görünəcə susaraq geri döndü. Camaata qarışıb uzaqlaşdı. O, qəbrin önündə arxası kəndə çöməlib günahkar uşaq sayaq əlləri ilə üzünü örtüdü...

“Ata, sən haqlı çıxdın, neyləyəsən o oğulu ki, nə axır nəfəsinə, nə də dəfninə çata bildi, – hıçqırtısını saxlamağı bacarmadı. – Dünyamı dəyişən günü birinci sənənlə görüşəcəyəm, ata...”

Niyə, o ləngidi? Niyə yol qarla örtülüb itdi? Bəlkə, atasının incik ruhuydu yolu bağlayan, onu ləngidən, acığından dəfnə çatmağa imkan verməyən?..

Heç nə ilə izahını tapmırdı. Görünür, həyatda insanın anlamağa gücü çatmayan hələ çox şeylər vardı. Sağlığında yetərincə bilmədi atasının qədrini. Ötən həftə çağırılarda kaş ki, gələydi, atasını gözü yolda qoymayaydı... Deməli, o, bu cəzaya layiqdi.

Hələ harasıdır... Şübhəsiz, həyat ona da “borclu” qalmayacaqdı. Üç oğlundan – ən azından biri, Türkiyədə oxuyub qalanı, güman ki, onun da gözünü yolda qoyacaqdı.

Ah, çəkib uşaqılıqda atasının öyrətdiyi duanı oxumaq üçün ayağa durdu: “Gərək belə olmayaydı, ata! Çox heyif ki, taleni, olanları, olacaqları dəyişmək mümkünsüzdü...”

O, boğazına yığılmış qəhərini boşaldanadək ürəyində atası ilə danışmış, vidalaşmış “Villis”ə qayıtdı.

– Sür, şəhərə qayıdıram.

– Əmi, bəs evə dəymirsiz?

– Yox, istəmirəm kimsəni görüm...

Hamıdan küsmüşdü. Qaradaşından, onu arvaddan qorxan hesab edən anasından, kənd camaatından, elə özündən də ömürlük küsmüşdü...